SISTEMUL DE REZOLVARE A CONFLICTELOR DE LEGI ÎN MATERIE CONTRACTUALĂ ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT ROMÎN

DE

M. JACOTĂ

I

INTRODUCERE

Într-o ramură a dreptului, cum este acea a dreptului internațional privat, reputată de secole prin obscuritatea ei, materia obligațiunilor izvorînd din contracte este, netăgăduit, capitolul care pune cele mai complexe probleme.

În această parte a dreptului internațional privat, mai mult ca în altele, textele de lege, cînd nu lipsesc cu totul, sînt puțin numeroase, iar unele din principiile de bază rămîn încă obiect de controversă [1]).

Spețele pun în joc interese mari îngreunînd alegerea între pozițiile teoretice corespunzătoare.

Varietatea principiilor care se propun, mulțimea problemelor teoretice și practice de care se lovește cercetătorul, ca și interesul pe care-l prezintă pentru economia unei țări contractele de comerț exterior fac, astăzi, din studiul obligațiunilor contractuale una din materiile cele mai importante, din punct de vedere practic, și cele mai interesante, din punct de vedere teoretic.

---

1) Nici un text nu reglementa conflictele de legi privind fondul contractelor, nici în codul civil francez de la 1804, nici în codurile care l-au imitat. Dimpotrivă, codul civil german și celelalte coduri apărute în sec. XX, conțin un număr din ce în ce mai mare de texte de drept internațional privat privind contractele. Codul civil italian, din 1939–1942, are un articol (art. 15 din legea introductivă) care dă indicațiuni privind rezolvarea conflictelor de legi în această materie.

Codul Bustamante din 1928, are, de asemenea, un număr de articole consacrate contractelor și obligațiunilor în dreptul internațional privat. Sinteza practicii tribunalelor din SUA, elaborată de „Institutul american de drept" și publicată sub titlul de *Restatement on the law of conflict of laws* (tradus în limba franceză de P. Wigny și W. J. Brockelhank: *Exposé du droit international privé américain présenté en forme de code par l'American Law Institute* Sirey, Paris, 1937), cuprinde un număr de 65 de articole privind aceeași materie.

În țările socialiste, rezolvarea conflictelor de legi în materia care ne interesează este de regulă reglementată în noile coduri sau legi de drept internațional privat. Astfel, art. 7 cod. proc. civ. R.S.F.S.R. sau legea cehoslovacă de drept internațional privat din 11 martie 1948.

https://biblioteca-digitala.ro

Totuşi, materia obligaţiunilor contractuale în dreptul internaţional privat a fost foarte puţin studiată pînă în primele decenii ale sec. XX [2]).

În schimb, astăzi, problemele în legătură cu această materie intră din ce în ce mai mult în preocupările juriştilor şi ale legiuitorilor, ocupînd un loc, relativ, mult mai important ca la începutul sec. XIX.

Această situaţiune e rezultatul unor cauze complexe.

În primul rînd, frecvenţa raporturilor de comerţ exterior a crescut treptat pe măsura dezvoltării forţelor de producţie în lume, ajungînd să ia proporţii nemaiîntîlnite pînă acum. Această importanţă deosebită a raporturilor de comerţ exterior se oglindeşte, cu oarecare întîrziere, în starea ştiinţei dreptului internaţional privat şi a textelor de drept internaţional privat.

Condiţiile istorice în care a apărut şi s-a dezvoltat dreptul internaţional privat explică, de asemenea, numărul mic de reguli privind contractele în codurile burgheze. Raporturile de drept internaţional privat pun cu totul alte probleme decît raporturile de drept civil intern. În cele dintîi, interesele statului sînt angajate în o mare măsură, mai ales atunci cînd comerţul exterior constituie un monopol de stat. Ori, la începutul secolului XIX, cînd s-a deschis marea perioadă de codificare, pe de o parte comerţul exterior capitalist nu luase dezvoltarea de azi, iar pe de altă parte redactorii codurilor, mai ales aceia ai codului civil francez, nu se găseau în faţa unei practici anterioare, care să indice legiuitorului sensul şi direcţia în care trebuie legiferat.

Desigur, existase şi înainte principii de drept internaţional privat şi se produsese conflicte de legi în materie contractuală, din moment ce dreptul internaţional privat îşi făcuse apariţia încă din sec. XII-XIV. Dar, pînă la constituirea de state naţionale în Europa, dreptul internaţional privat apăruse şi se dezvoltase ca un drept interregional (interprovincial). Aşa se întîmplase în Italia sau în Franţa. Schimburile de la stat la stat erau rare, sau se făceau în condiţiuni care excludeau posibilitatea apariţiei unui drept internaţional privat propriu-zis, cum era, de exemplu, cazul comerţului Veneţiei cu Levantul sau al Franţei cu Turcia, începînd din timpul lui Francisc I. În schimb, co-

2) O analiză atentă a literaturii universale de drept internaţional privat arată cît de puţin a atras materia contractelor atenţia cercetătorilor în trecut. Conflictele de legi în acest domeniu au fost tratate chiar de primii autori de drept internaţional privat (postglosatorii), dar pînă la Dumoulin (sec. XVI) s-au dat numai soluţii de speţă, fără să se fi alcătuit o teorie unitară. Contractele ocupau, în operele lor, alături de celelalte materii, un loc puţin important; postglosatorii şi-au exercitat ştiinţa asupra unor chestiuni care erau, fără îndoială, mult mai actuale în acea epocă şi anume succesiunile şi donaţiunile. În sec. XIX şi la începutul sec. XX, manualele sau tratatele de drept internaţional privat se ocupă, tot mai pe larg, de conflictele de legi în materie contractuală, fără însă ca literatura juridică a problemei să devină prea bogată. Tratatul practic de drept internaţional privat al lui Pillet, publicat în 1923-1924, fructul a douăzeci de ani de cercetări, expunea materia obligaţiunilor contractuale în 174 din totalul de 1749 de pagini, adică 10%, deşi este vorba de un *Traité pratique* care se adresează, în special, practicienilor dreptului, avocaţi, judecători. Aceeaşi proporţie (74 din 702 pagini) o găsim într-un manual mai nou, *Dreptul Internaţional Privat* (Oxford University Press, 1945) tradus în limba rusă la Moscova, 1948. Situaţia se îmbunătăţeşte după primul război mondial, cînd probleme noi au fost incluse în manuale şi în tratate şi cînd încep să apară, în număr mai mare, monografii, teze de doctorat şi cursuri speciale consacrate acestei materii.

https://biblioteca-digitala.ro

merțul dintre diferitele regiuni ale aceluiași stat, ca Franța, Italia devenise la un moment dat, intens, fără ca aceste regiuni să fie supuse unui sistem de drept național unificat, de unde existența unor conflicte de drept interregional și în materie contractuală, ca și în alte materii de drept.

Cînd a venit momentul să se legifereze conflictele de legi cu țările străine, s-a observat că natura lor e diferită de aceea a conflictelor interregionale, și că interesele care stau la baza reglementării lor sînt altele.

Pe lîngă lipsa unei practici anterioare de rezolvare a conflictelor de legi în materie contractuală susceptibilă de a fi folosită și luată drept călăuză, o altă împrejurare a venit să influențeze elaborarea de către redactorii vechilor coduri, a unor reguli conflictuale cu privire la contracte. În împrejurările mereu schimbătoare ale relațiilor internaționale, nu se puteau face previziuni de lungă durată, așa cum ar fi cerut structura unui cod elaborat în interesul clasei dominante. Dacă redactorii codului francez ar fi avut la îndemînă o bogată practică judecătorească discutată și bine analizată (e știut că o muncă bună de codificare se pregătește printr-o intensă muncă doctrinală), ei ar fi putut insera în cod reguli de drept internațional privat privitoare la contracte. În lipsa acestor precedente, autorii codului francez, care nu înțelegeau să adopte în general o atitudine de creatori novatori cu orice preț față de trecut, au renunțat la încercarea de a enunța, ei, pentru prima oară, noi reguli referitoare la contracte. Și aceeași a fost situația la noi, în momentul adoptării codului francez la nevoile încă rudimentare ale capitalismului născînd din Principatele recent unite într-un singur stat.

Interesul crescînd pe care literatura juridică îl acordă astăzi chestiunilor în legătură cu contractele, cît și numărul, relativ, mai mare de texte legislative care, în sistemele juridice burgheze, privesc materia contractelor, reflectă, cu o sensibilă întîrziere, dezvoltarea uriașă a raporturilor de comerț internațional, frecvența contractelor și importanța pe care o prezintă pentru economia unei țări moderne comerțul exterior.

Pentru a înțelege însă just acest proces de oglindire a materiei noastre în legislație și în literatura juridică, trebuie să constatăm că, deși frecvente, raporturile juridice născute din contracte nu dau naștere la atît de numeroase conflicte de legi, pe cît s-ar crede. Aceasta era deja situația în dreptul burghez, deoarece autori ca: Pillet și Niboyet în *Manuel de droit international privé* (Rec. Sirey, Paris, 1924), justifică tratarea redusă a materiei contractelor declarînd (p. 523): „Le droit des contrats est heureusement une des branches ou les conflits sont moins fréquents, en raison du grand fond commun du droit romain qui a alimenté beaucoup de législations. Cette circonstance rend plus tolérable la dificulté que l'on éprouverait sans cela a résoudre les conflits... "—Volumul litigiilor care ridică probleme conflictuale în materie de contracte va fi, prin forța lucrurilor, și mai redus în sistemele socialiste din cauza principiilor generale asemănătoare care stau la baza sistemelor lor de drept.

De aceea o lucrare ca cea editată de Camera de Comerț a R.P.R., sub titlul *Arbitrajul în comerțul exterior*, București, 1955, va constata: „În ceea ce privește litigiile ce se nasc între organizațiile de stat pentru

https://biblioteca-digitala.ro

comerțul exterior din țările lagărului democrat, trebuie relevat faptul că ele sînt puțin numeroase, pentru că între aceste țări relațiile de comerț exterior, au fost astfel reglementate, încît au fost înlăturate multe din cauzele care puteau să dea naștere la litigii".

Din această situație, nu se poate însă deduce o diminare a interesului pe care l-ar prezenta cunoașterea și studiul aprofundat al principalelor reguli care guvernează conflictele de legi în materie contractuală. Dimpotrivă, acest studiu se impune astăzi cu necesitate, deoarece în dreptul internațional privat contemporan raporturile juridice derivînd din contracte, în comparație cu raporturile juridice din dreptul de familie sau succesiune sînt, nu numai cele mai frecvente, dar cele care prezintă un interes practic imediat cu mult superior față de cele din urmă.

Pe cînd probleme referitoare la starea și capacitatea persoanei, la dreptul de familie sau succesiune, se ivesc sporadic în practica dreptului internațional privat romîn, acele referitoare la obligațiunile din contracte sînt curente.

În adevăr, litigiile din materia contractelor sînt cele care se pun astăzi în fața organelor romîne competente. Pe cînd Comisia de Arbitraj pentru comerțul exterior de la București, care a fost înființată în 26 noiembrie 1953, începînd să funcționeze efectiv ceva mai tîrziu, a arbitrat un anumit număr de spețe privind obligațiunile izvorînd din contracte, în schimb, nu cunoaștem, în aceeași perioadă, nici o speță de drept internațional privat privind toate celelalte materii, care să fi fost dedusă în fața vreunei instanțe.

Pe de altă parte, dintre raporturile care intră în sfera dreptului internațional privat, cele mai numeroase și cele mai importante din punct de vedere general-economic, fiindcă se leagă de comerțul nostru exterior, sînt raporturile de obligațiuni izvorîte din contracte.

Volumul raporturilor juridice derivînd din contractele de comerț exterior este deja foarte mare în practica întreprinderilor noastre de stat pentru comerțul exterior, pe cînd, în același timp, raporturile juridice de drept internațional privat din materia succesiunilor familiei etc., (fără să fie vorba de litigii), sînt, netăgăduit, cu mult mai puține.

În alte perioade, mai ales înainte de primul război mondial, spețele care apăreau cel mai des în practica tribunalelor romîne burgheze, erau cele din materia familiei, a succesiunii sau a procedurii.

Întreprinderile de Stat pentru comerțul exterior intră în raporturi de drept civil cu organizațiuni economice, societăți sau comercianți din statele străine.

Raporturile juridice din sfera comerțului exterior sînt raporturi de obligațiuni care se nasc din contractele încheiate.

Regulile de drept internațional privat privind contractele se aplică și e necesar să fie cunoscute, chiar în afară de orice litigiu, cu ocazia încheierii contractelor de comerț exterior. În acest caz, cunoașterea regulilor dreptului internațional privat ajută juristului în elaborarea clauzelor contractelor, în așa fel, încît să se evite, pe cît este cu putință, conflictele. Dreptul internațional privat romîn urmărește ca, pe baza cunoașterii cît mai amănunțite și precise a regulilor romîne și străine de drept internațional privat în materia contractelor, cît și a practicii încheierii con-

https://biblioteca-digitala.ro

tractelor de comerț exterior, să reducă în cea mai mare măsură cu putință litigiile izvorînd din raporturile de comerț exterior.

Iată, deci, de ce credem că materia pe care o abordăm prezintă un interes atît practic cît și teoretic.

Studiul nostru are un obiectiv limitat. După ce vom examina stadiul în care se găsește problema în legislația și literatura română a dreptului internațional privat, vom încerca să desprindem noțiunile care stau la baza elaborării regulilor de rezolvare a conflictelor de legi în materia contractelor. Vom desprinde regula centrală a sistemului român și vom fundamenta prioritatea ei față de celelalte reguli. În cele din urmă vom semnala deosebirile pe care le prezintă din punct de vedere teoretic, sistemul român, față de sistemul sovietic, bazat pe art. 7 din Codul de procedură civilă R. S. F. S. R., și față de sistemul burghez al autonomiei de voință.

În absența unor texte de lege care să reglementeze materia și a unei practici arbitrale mai cuprinzătoare, pe care să ne putem baza în construirea unui sistem, putem sezisa urgența sarcinii de a încerca o punere la punct a principiilor rezolvării conflictelor de legi privind contractele. Rolul științei dreptului internațional privat rămîne în această privință, deosebit de mare.

Departe de a avea pretenția să spunem ultimul cuvînt, vom încerca numai să vedem cum trebuie puși termenii problemei. Într-o materie ca a noastră, numai un șir lung de studii, sprijinite pe o largă practică arbitrală (care în prezent oferă un număr de spețe și soluții cu totul insuficiente pentru a servi la fundamentarea unui sistem de drept internațional privat în materia contractelor) ar putea ajunge la o soluție așazis „definitivă", care în realitate, ar fi mereu susceptibilă de îmbunătățiri.

Este necesar însă ca această practică să fie călăuzită de elaborările succesive ale literaturii juridice în această materie, pentru ca ea să găsească, totdeauna, cele mai bune soluții.

Practica viitoare a comerțului exterior (înțelegînd prin ea munca de elaborare a tratatelor, convențiilor și acordurilor, încheierea contractelor de comerț exterior și judecarea spețelor de organele judecătorești sau de Comisia de Arbitraj pentru comerțul exterior) va aduce date noi cercetătorilor în această materie. Multe din soluțiile care azi par deplin stabilite vor putea fi, foarte bine, depășite în urma ivirii a noi elemente de natură a modifica situațiunea actuală a regulilor de drept pozitiv. Acesta este însă specificul dreptului internațional privat, care e unul din domeniile în care opiniile se schimbă cu cea mai deconcertantă rapiditate.

Studiul nostru, chiar dacă se face în condiții grele, trebuie totuși să fie încercat din cauza utilității sale incontestabile [3]). Nu se poate trage

3) Stadiul în care se găsește practica noastră a comerțului exterior e următoarea:

Întreprinderile de stat pentru comerțul exterior nu inserează în contracte clauze prin care să facă alegerea sistemului de drept aplicabil contractului. Contractele elaborate de întreprinderile române de comerț exterior nu conțin decît clauze de alegere a comisiei de arbitraj care va avea să judece eventualul litigiu.

Un ordin al Ministerului Comerțului Exterior permite întreprinderilor de stat pentru comerțul exterior să contracteze folosind contractele propuse de unele din întreprinderile străine cu care au raporturi de comerț. Dintre aceste contracte

https://biblioteca-digitala.ro

un argument dintr-o serie de împrejurări de ordin obiectiv spre a se demonstra inutilitatea cercetării ştiinţifice. Am putea spune că e cu atît mai necesar ca acest studiu să se facă, cu cît e mai mare lipsa de texte legale şi literatură juridică. Nu s-ar putea invoca faptul dezvoltării comerţului nostru exterior, chiar în absenţa unei cunoaşteri clare şi precise a regulilor de drept internaţional privat, pentru a conchide inutilitatea efortului. Tocmai fiindcă astăzi comerţul exterior e monopol de stat, e necesar ca el să se facă în condiţii optime din punctul de vedere al cunoaşterii regulilor de drept internaţional privat şi al folosirii lor în interesul evitării sau rezolvării echitabile a conflictelor de legi care ar izbucni între părţi.

Dacă comerţul nostru exterior se dezvoltă şi în prezent, în situaţia în care nu există o limpede cunoaştere a regulilor de drept internaţional privat în materia contractelor, aceasta nu înseamnă că ele nu sînt cerute, că nu se simte lipsa elaborării lor sistematice.

Comerţul nostru exterior e în plină dezvoltare. Conflictele de legi vor deveni mai dese şi apelul la principiile de rezolvare a conflictelor de legi în materie contractuală va fi tot mai frecvent.

Evident, practica de încheiere a contractelor de comerţ exterior nu poate aştepta pînă ce literatura juridică va elabora un sistem de rezolvare a conflictelor în materia care ne interesează şi în felul acesta, porneşte la lucru în mod empiric, evitînd să se pronunţe, în general, pentru o clauză oarecare de drept internaţional privat, făcînd, mai adesea, numai alegerea comisiei de arbitraj care e însărcinată cu judecarea eventualului litigiu.

Dar, cu cît munca de elaborare e îndeplinită mai devreme, cu atît mai efectiv e ajutorul dat practicii dreptului internaţional privat.

II

STADIUL ÎN CARE SE GĂSEŞTE PROBLEMA ÎN LEGISLAŢIA ŞI LITERATURA JURIDICĂ ROMÎNĂ

Sistemul de rezolvare a conflictelor de legi în materia contractelor, aplicat în dreptul romîn burghez, era sistemul autonomiei de voinţă.

În noile condiţii sociale şi economice acest sistem nu-şi mai poate găsi aplicarea. A vorbi de autonomia de voinţă a întreprinderilor de stat pentru comerţul exterior şi a căuta să se rezolve problemele pe care le ridică activitatea acestor întreprinderi, recurgîndu-se la ceea ce

străine, contractele propuse de Asociaţia Comercianţilor de Cereale din Londra (London Corn Trade Association) şi de Asociaţia Exportatorilor de Bumbac din Alexandria (Alexandria Cotton Exporters Association) sînt singurele care cuprind clauze prin care se face alegerea sistemului juridic aplicabil contractului (a se vedea infra p. 14).

Contracte străine cu o foarte largă circulaţie internaţională, nu au clauză de alegere a sistemului juridic aplicabil contractului. Între acestea putem indica : formularul de contract adoptat de Federaţia comerţului de cherestea din Regatul Unit, Asociaţia exportatorilor de lemn din Finlanda (1933) şi toate formularele de contracte redate în Secţiunea de formulare de contracte (Contract Form Section) a publicaţiei The Finnish Timber and Paper Calendar, 1954-1955, 9-th ed., The Finnish Paper and Timber Journal Publishing Company, Helsinki, Finland. În schimb cele mai multe au clauze de alegere a arbitrajului : cum, spre exemplu, contractul „FAS FORM" (adopted by the Netherlands Softwood Association, The Swedish Wood Exporters Association and the Finnish Sawmill Owners Association). Iată clauza : „a) arbitration to be held by one or three arbiters who in accordance with the principles of justice and equity shall give an award that is final and binding".

https://biblioteca-digitala.ro

dreptul burghez numea autonomie de voință, înseamnă a face imposibilă o adevărată rezolvare juridică a acestor probleme.

Pentru dreptul internațional privat sovietic pentru care ar trebui să fie valabilă aceeași observație, s-ar părea că este contrazisă de părerea prof. Lunț (*Manual de Drept Internațional Privat*, Moscova, 1949, traducere dactilografiată I.S.R.S. cap. XI, p. 267), care, vorbind de dreptul internațional privat în materia contractelor spune că „autonomia voinței" în alegerea legii și a jurisdicției este recunoscută în mod neîndoielnic în U.R.S.S. în privința actelor de comerț exterior, în măsura în care, prin alegerea legii străine, nu se încalcă vreuna din normele restrictive ale dreptului sovietic.

În text însă „autonomia de voință" e pusă de autor între semnele citării. Dreptul internațional privat sovietic recunoaște numai în anumite limite dreptul întreprinderilor sovietice de a face alegerea sistemului juridic care să reglementeze contractele încheiate de ele.

Credem, deci, că prof. Lunț se referă numai la ceea ce formal ar putea fi reținut din autonomia de voință și anume o oarecare posibilitate de opțiune în privința legii aplicabile contractelor de comerț exterior. Noțiunea de autonomie de voință pusă de dreptul burghez la baza sistemului său conflictual e legată însă de un anume regim social și politic, de o anumită concepție. Limitele lucrării noastre nu permit să examinăm, sub acest raport, teoria autonomiei de voință, însă credem că nu se poate vorbi despre o aplicare propriu-zisă a acestei noțiuni la activitatea întreprinderilor noastre de comerț exterior sau la a acelora din U.R.S.S.

În dreptul civil al R.P.R., se aplică încă un număr de norme de drept internațional privat, în formularea pe care le-a dat-o codul civil din 1864. Dintre acestea, cele mai importante, conținînd principii generale, se găsesc în art. 2 codul civil. Cele 3 aliniate ale acestui articol se referă respectiv la materia persoanelor, a bunurilor și la forma actelor juridice (înscrisul probatoriu). Nu avem nici un text care să reglementeze conflictele de legi în materia contractelor de comerț exterior, așa cum există, de pildă, în dreptul internațional privat sovietic, art. 7 din cod. proc. civ. R.S.F.S.R.

Unele indicațiuni foarte prețioase privind rezolvarea conflictelor de legi în materie contractuală le găsim în literatura juridică romînă. În cartea recent apărută a prof. T. R. Popescu, *Probleme juridice în relațiile comerciale internaționale* se tratează problema care ne interesează în paragraful 2 al secțiunii 3, intitulat „probleme conflictuale privitoare la conținutul contractelor de comerț exterior". În paragraful la care ne-am referit se arată că:

1. Dreptul internațional privat romîn consacră regula *locus regit actum* în ceea ce privește forma actelor.

2. În ceea ce privește fondul contractelor de comerț exterior, instanțele judecătorești sau comisia de arbitraj pentru comerțul exterior, vor aplica principiile generale în această materie, care sînt aplicarea legii alese de părți sau legea locului de contractare.

Lucrarea *Arbitrajul în Comerțul Exterior*, editată de Camera de Comerț a R.P.R. nu studiază conflictele de legi privind contractele în dreptul nostru, dar dă cîteva scurte indicațiuni (p. 6):

https://biblioteca-digitala.ro

„Legea aplicabilă se poate foarte bine să fie legea locului unde s-a încheiat contractul (*lex loci contractus*), legea locului unde se va executa (*lex loci executionis*), ori o altă lege pe care părțile ar indica-o".

Și de asemenea (p. 7): „În țările lagărului democrat se face întotdeauna aplicarea legii străine ori de cîte ori acest lucru s-a convenit sau rezultă din dreptul conflictual național al țării pe teritoriul căreia se află instanța de judecată".

Reținem că literatura noastră juridică actuală e de părere că în sistemul de rezolvare a conflictelor de legi privind contractele se admite ca o întreprindere de stat pentru comerțul exterior să aleagă legea aplicabilă contractului. Nu rezultă însă izvorul și fundamentarea acestor indicații. Iar regulile enunțate mai sus trebuie elaborate într-un sistem.

III

SISTEMUL DE REZOLVARE A CONFLICTELOR DE LEGI ÎN MATERIE CONTRACTUALĂ ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT ROMÎN

Față de situația mai sus invederată, încercarea de a fundamenta sistemul romîn de rezolvare a conflictelor de legi în materie contractuală ni se pare de o necesitate evidentă.

1. Sistemul de rezolvare a conflictelor de legi în materie contractuală comportă în primul rînd, ca o chestiune preliminară, determinarea modului în care principalele reguli ale sistemului nostru juridic se impun în raporturile de drept internațional privat.

Contractele noastre de comerț exterior, chiar în cazul în care sînt supuse dreptului străin, vor trebui să respecte anumite reguli fundamentale ale sistemului nostru juridic, care exprimă interesele clasei dominante în stat.

Aceste reguli pot fi imperative, prohibitive sau simplu dispozitive. Toate aceste reguli, care exprimă interesele fundamentale ale clasei dominante în stat și care înlătură aplicarea normelor contrarii dintr-o legislație străină normal competentă să se aplice unui raport juridic în virtutea regulilor noastre de drept internațional privat, preferăm să le numim, pentru motivele pe care le vom indica imediat, reguli de ordine publică în dreptul internațional privat. Pentru noi, noțiunea de regulă de ordine publică în dreptul internațional privat reprezintă acea regulă din sistemul nostru juridic care se impune în raporturile de drept internațional privat, din cauza importanței ei, înlăturînd regula străină care ar fi normal competentă să se aplice în virtutea, chiar, a regulilor noastre de drept internațional privat. Desigur că terminologia de ordine publică e foarte discutată. Termenul exact ar fi „regulă care se impune în dreptul internațional privat". Dar nici un alt termen n-ajunge să exprime suficient de precis și simplu, în același timp, ideea, așa că putem să rămînem la expresia consacrată și tradițională, cu condiția să ne dăm seama că este vorba de o terminologie convențională, care nu exprimă decît imperfect fondul gîndirii noastre și să avem, totodată, perfect fixat conținutul noțiunii la care se referă termenul. În același timp păstrarea acestei terminologii se face independent de orice implicație cu consecințele pe care instanțele și autorii burghezi le-au dedus, în sistemul lor de drept, din

https://biblioteca-digitala.ro

noţiunea de ordine publică internaţională şi din cea de ordine publică internă. Inconvenientele schimbării terminologiei adoptate de noi rezultă din încercarea de a denumi „normă imperativă" ceea ce noi numim „regulă de ordine publică în dreptul internaţional privat".

În sistemul nostru de drept internaţional privat nu orice regulă de drept imperativă sau prohibitivă se impune raporturilor de drept internaţional privat, în timp ce simple reguli dispozitive pot avea un astfel de rol. Din această cauză, numai înţelegînd prin „regulă imperativă" o regulă care, indiferent că e imperativă, prohibitivă sau simplu dispozitivă, se impune în raporturile de drept internaţional privat, putem accepta termenul. Dar aceasta înseamnă a crea o terminologie amfibologică, ceea ce nu constituie o metodă recomandabilă şi terminologia adoptată de noi prezintă tocmai avantajul de a evita o astfel de amfibologie.

Dacă nu s-ar admite concluzia la care ne-am oprit mai sus, atunci, în primul rînd, reguli foarte importante, dispozitive şi care, tocmai din cauza acestei importanţe ar trebui să înlăture aplicarea legii străine normal compentete, nu ar putea avea acest efect. Ori, e vădit că unele din regulile fundamentale ale sistemului nostru juridic sînt simplu dispozitive.

Pe de altă parte, multe reguli imperative sau prohibitive, în dreptul intern, nu se impun în raporturile de drept internaţional privat. Unele reguli imperative din codul familiei, spre exemplu, nu se impun totdeauna în raporturile de drept internaţional privat.

Deci, sfera şi conţinutul noţiunii de regulă imperativă-prohibitivă nu e identică cu aceea a regulilor care se impun în raporturile de drept internaţional privat, iar criteriul formal pe care pare a-l promova denumirea de regulă imperativă-prohibitivă, se dovedeşte a fi insuficient.

În al doilea rînd, în lipsa unui text de lege, nu rezultă de nicăieri, în legislaţia noastră, că regulile imperative-prohibitive din dreptul intern se impun în raporturile de drept internaţional privat, în toate cazurile. Dimpotrivă, sistemul nostru de drept internaţional privat, bazat pe o largă posibilitate de opţiune în ceea ce priveşte legea aplicabilă contractului, exclude posibilitatea aplicării rigide şi automate a regulilor imperative-prohibitive a dreptului nostru intern, atunci cînd părţile au făcut alegerea legii străine. Se impun raporturilor de drept internaţional privat, numai acele reguli foarte importante, care exprimă interesele fundamentale ale clasei dominante în stat, indiferent că sînt imperative, prohibitive sau simplu dispozitive.

Credem, în concluzie, că nu s-ar putea utiliza termenul de regulă imperativă-prohibitivă decît în sensul de regulă care, se impune în raporturile dreptului internaţional privat, înlăturînd regula străină normal competentă. Dar, în acest caz, ar trebui să fie denumită regulă imperativă-prohibitivă în dreptul internaţional privat. Dacă nu se foloseşte formularea aceasta, termenul poate crea confuzii. Este preferabil să utilizăm o terminologie bazată pe un criteriu de fond şi anume importanţa regulilor în materie. Este cerinţa pe care o îndeplineşte terminologia consacrată de multă vreme şi care adopta ca criteriu material noţiunea de ordine publică în dreptul internaţional privat.

Într-o materie ca a noastră, unde conlucrăm cu organizaţiuni străine, întrebuinţarea unei formule cu o largă circulaţie internaţională ca aceea

https://biblioteca-digitala.ro

de ordine publică în dreptul internațional privat, terminologie cunoscută de întreaga lume a specialiștilor, nu poate fi considerată ca o greșeală.

De altfel, tratatele care cuprind clauzele de drept internațional privat, încheiate de R.P.R., se referă, ori de cîte ori este cazul, la noțiunea de ordine publică.

Noțiunea și termenul de ordine publică sînt cunoscute de dreptul internațional privat romîn. Termenul e folosit de art. 375 din Codul de procedură civilă:

„Hotărîrile judecătorești date în țări străine nu se vor putea executa în R.P.R. decît după ce tribunalul popular în a cărui circumscripție vor avea a se executa, va încuviința printr-o sentință învestirea cu titlu executor în urma citării părților".

„Această cerere nu se va putea încuviința decît dacă aceste hotărîri sînt date de tribunalele competente... dacă nu se calcă legile de ordine publică ale R. P. R."

Noțiunea de ordine publică se găsește în tratatul de comerț și navigație încheiat între U. R. S. S. și R. P. R. la 20 februarie 1947 [4]). Art. 14 se referă la aceasta: „Părțile contractante se obligă să ducă la îndeplinire hotărîrile arbitrale date în litigiile care s-ar putea naște din tranzacțiile comerciale încheiate între cetățeni etc.

„Executarea hotărîrilor arbitrale, date în conformitate cu dispozițiunile de mai sus, poate fi refuzată numai în următoarele cazuri: ". . . .

„c) dacă hotărîrea de arbitraj este contrară ordinii publice a țării unde urmează să se execute".

2. În fine, trebuie să ne referim, la faptul general admis, în condițiile coexistenței pașnice, a dezvoltării paralele a mai multor sisteme juridice diferite, între care pot exista uneori importante deosebiri. Acest lucru are o importanță primordială pentru elaborarea unui sistem de drept internațional privat în materia noastră.

Comerțul exterior e unul din mijloacele cele mai puternice pentru menținerea și întărirea legăturilor de prietenie cu alte popoare și pentru păstrarea păcii. Plecînd de la ideea că există în prezență două sisteme juridice și că, în cazul încheierii unui contract de comerț exterior, acestea ar fi în mod egal îndreptățite să reglementeze raportul juridic intervenit între întreprinderile de comerț exterior, din care numai unul se poate aplica efectiv. Și de asemenea, de la ideea, care decurge din aceeași premiză că, în negocierile cu o persoană străină, trebuie să avem în vedere cazul în care aceasta nu consimte ca raportul juridic pe cale a se forma, să fie reglementat de dreptul romîn, ci dorește să fie supus dreptului său străin. În ambele aceste ipoteze trebuie să prevedem și posibilitatea pentru părțile contractului de drept internațional privat de a alege dreptul străin, indiferent unde s-ar fi încheiat contractul.

În încercarea de a găsi liniile principale ale sistemului romîn, trebuie să distingem, fiindcă au o reglementare diferită, forma contractelor de comerț exterior (contractul privit ca *instrumentum*), de condițiile de fond ale contractului (contractul privit ca *negotium*, ca operație juridică).

În ceea ce privește forma contractelor de comerț exterior, proble-

4) T. R. Popescu, *Probleme juridice*, p. 256.

https://biblioteca-digitala.ro

mele referitoare la ea nu prezintă dificultăți. Sistemul este fixat în liniile lui mari de art. 2, alineiatul 3, al codului civil romîn și nu vom insista mai mult asupra acestei materii.

Cum am arătat mai sus, în dreptul internațional privat romîn, nu există un text de lege care să reglementeze conflictele de legi în materia contractelor privite ca *negotia*. În această situație, urmează să examinăm atît tratatele, convențiile și acordurile internaționale pe care le încheie țara noastră, cît și practica în materie de încheiere a contractelor de comerț exterior, pentru a desprinde unele concluzii asupra materiei pe care o studiem.

Contractele de comerț exterior încheiate de întreprinderile comerciale cu persoane străine, sînt reglementate, în afară de legi și de dispoziții cuprinse în tratate, convenții și acorduri cu țările străine. Toate aceste acte normative ale comerțului exterior constituie un cadru juridic în care se dezvoltă relațiile contractuale cu statele străine.

Printre cele mai importante tratate comerciale, sînt tratatele de comerț și navigație. Ele cuprind dispoziții generale cu privire la chestiuni care interesează schimburile comerciale dintre țări, cum ar fi : regimul schimbului de mărfuri, situația juridică a unei persoane fizice sau juridice a unei țări pe teritoriul celeilalte, transportul maritim și fluvial, organizarea și funcționarea oficiilor consulare, statutul juridic al reprezentanțelor comerciale (agenții) și dispoziții prin care se recunoaște monopolul de stat al comerțului exterior.

Republica Populară Romînă a încheiat tratate de acest fel cu Bulgaria, Albania, Anglia, Norvegia, Suedia și alte țări ; cu U. R. S. S. la 20 februarie 1947 [5]).

Deocamdată, în ele nu găsim dispoziții interesînd materia noastră.

În afară de tratatele de comerț și navigație, comerțul nostru exterior este reglementat și de „Convenții internaționale privitoare la traficul feroviar de mărfuri".

Asemenea convenții s-au încheiat între statele de democrație populară între anii 1945-1949. În 1950 s-a încheiat o convenție unică intitulată: „Convenție pentru transportul pe căile ferate în traficul internațional direct (S. M. G. S.), care a intrat în vigoare la 1 noiembrie 1951 și a înlocuit convenția de la Berna între țările lagărului socialist.

Convenția a fost modificată la 31 iulie 1953. Au participat la ea și China, Coreea, Mongolia. A fost denumită „Convenție privind traficul internațional de mărfuri" și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1954. Ea stabilește principii generale uniforme în materia transporturilor, dar nimic referitor la conflictele de legi în materie contractuală.

Cît privește transporturile dintre țara noastră și țările capitaliste europene, ele sînt reglementate prin „Convenția internațională privind transportul mărfurilor pe căile ferate" (C.I.M.), revizuită în 1952 la Berna, noul text intrînd în vigoare în 1955. Nu are dispoziții relative la materia care ne interesează [6]).

Convențiile internaționale denumite „Acorduri cu privire la schimbul de mărfuri și plăți" se referă la numeroase chestiuni, între care vo-

5) T. R. Popescu, *Probleme juridice*, p. 68.
6) *Idem*, p. 75.

https://biblioteca-digitala.ro

lumul schimburilor, intervalul de timp înlăuntrul căruia urmează să se efectueze lucrările, modalitatea de calcul al prețului, modul în care se va controla executarea acordurilor, modul de decontare și plăți, cuprinzînd dispoziții care determină în linii generale unele elemente ale contractului de comerț exterior.

Ele prevăd că organizațiile de stat pentru comerțul exterior sînt obligate să încheie contracte prin care să concretizeze obligațiunile lor.

Mai aproape de materia noastră sînt condițiile generale de livrare denumite „Acorduri privitoare la condițiile generale de livrare".

Prin condițiile generale de livrare se tinde spre uniformizarea condițiilor de livrare de mărfuri între state. Avem astfel de acorduri cu țările de democrație populară și cu cele capitaliste. Găsim în ele reguli generale reglementînd raporturile juridice între vînzător și cumpărător.

În condițiile generale de livrare de mărfuri între statele de democrație popu'ară sînt cuprinse reguli relative la o procedură cu caracter nelitigios (reclamații) și la una cu caracter litigios, între organizațiile economice [7]).

Iată, cu titlu de exemplu, dispozițiile din Acordul cu Cehoslovacia pe anul 1953 [8]):

„Toate litigiile putînd decurge din contracte sau în legătură cu acestea sînt supuse rezolvării pe cale de arbitraj, cu excluderea competinței de jurisdicție obișnuită, în acest caz:

a) dacă partea pîrîtă în litigiu va fi organizație romînă, arbitrajul va avea loc la București, la Comisia de arbitraj de pe lîngă Camera de Comerț Exterior a R.P.R., conform regulamentului de arbitraj al acestei comisii.

b) dacă partea pîrîtă în litigiu va fi o organizație Cehoslovacă, arbitrajul va avea loc la Praga, la curtea de arbitraj a Camerei de Comerț Exterior Cehoslovac, conform regulamentului de arbitraj al acestei comisii.

Dispoziții asemănătoare se cuprind și în celelalte „Condiții generale de livrare" încheiate cu alte state de democrație populară [9]).

Astfel fiind, între statele de democrație populară, procedura de urmat în caz de litigiu e totdeauna procedura arbitrală și instanța este aceea a țării pîrîtului, care va aplica propriul ei regulament de funcționare.

Condițiile generale de livrare fiind acorduri interguvernamentale au un caracter normativ și se impun organizațiilor economice de stat, care nu mai pot introduce în contracte clauze prin care să se prevadă judecarea litigiilor în fața unor instanțe de drept comun. Se poate alege însă, printr-o clauză din contract și o altă instanță de arbitraj decît aceea a țării pîrîtului.

De asemenea, arbitrajul este obligator numai pentru litigiile care se nasc din operațiile de comerț exterior, care fac obiectul reglementării condițiilor generale de livrare. Ele nu se referă la alte genuri de

7) *Arbitrajul în Comerțul exterior*, ed. Camerei de Comerț a R.P.R., 1955, p. 4.
8) *Idem*, p. 5.
9) „ p 5.

https://biblioteca-digitala.ro

litigii, cum ar fi cele izvorînd din executarea contractelor de prestare de servicii. În privința acestor contracte, la care nu se referă condițiile generale de livrare, litigiile la care, eventual ar da naștere, se vor judeca de Comisia de arbitraj numai în cazul în care se va prevedea lucrul acesta printr-o clauză contractuală. După cum vedem, „condițiile generale de livrare" nu conțin reguli privind rezolvarea conflictelor de legi în materie contractuală.

Întreprinderile de stat pentru comerțul exterior, încheie contracte cu întreprinderi străine, folosind, fie formulare elaborate de organizațiile romîne, fie formulare prezentate de firmele străine.

Pînă acum, contractele elaborate de Întreprinderile de stat pentru comerțul exterior conțin clauze de arbitraj, dar nu prevăd sistemul juridic aplicabil contractului [10]).

Marea majoritate a contractelor formulate de întreprinderile străine nu conțin, de asemenea, clauze de alegere a legii, ci numai clauze de arbitraj. Ministerul Comerțului exterior a autorizat întreprinderile noastre să folosească la încheierea unor raporturi de comerț un anumit număr de contracte, elaborate și propuse de organizațiuni străine.

Unele din contractele folosite de organizațiunile străine (puține de altfel la număr) în raporturile cu organizațiunile noastre, conțin clauze de alegere a sistemului juridic aplicabil.

Dintre acestea, putem cita contractele propuse de Asociația comercianților de cereale din Londra (London Corn Trade Association) și de Asociația Exportatorilor de bumbac din Alexandria (Alexandria Cotton Exporters Association).

Iată clauza referitoare la materia ce ne interesează din formularul nr. 49, „Contract pentru cereale de Dunăre și Marea Neagră" (1952), întocmit de London Corn Trade Association:

„Vînzătorul și cumpărătorul sînt de acord ca, în caz de procedură legală sau arbitraj, contractul să fie considerat ca făcut în Anglia.....".

„Tribunalele engleze sau arbitrii numiți în Anglia... vor avea jurisdicția exclusivă asupra tuturor litigiilor care ar rezulta din acest contract. Atare litigii vor fi soluționate în conformitate cu legile Angliei, oricare ar fi domiciliul, reședința sau sediul părților din contracte".

Contractul egiptean propus de Alexandria Cotton Exporters Association are următoarea clauză referitoare la legea aplicabilă contractului [11]).

1. „Tout contrat... à l'étranger conclu entre membres ou entre un membre et un non-membre, est de plein droit soumis aux Règlements de l'Alexandrie et ce, pour toutes questions ou différends de quelque nature que ce soit..."

2. „Tout contrat dans lequel il sera spécifié qu'il est soumis aux Règlements de l'Association, ou qui contiendra des indications dans ce sens, doit être considéré comme un contrat fait en Egypte et en conformité avec les lois egyptiennes et sera sujet en tous points à ces Rè-

10) Contractul elaborat de Întreprinderea de Stat pentru Comerțul Exterior, Export-lemn conține numai clauză de arbitraj.

11) Statuts, Définitions et Règlements (Contrat egyptien) de l'Alexandria Cotton Exporters Association, Alexandria, Soc. de Publ. egyptiens, 1948.

https://biblioteca-digitala.ro

glements. En conséquence de cela toute partie au présent contrat et tout intéréssé à son execution sont censées avoir accéptée d'orès et déja de se soumettre à la juridiction des tribunaux d'Egypte."

Liniile mari ale sistemului de rezolvare a conflictelor de legi în materie contractuală, rezultă, deci, din principiile generale ale sistemului de drept romîn şi din practica întreprinderilor de stat pentru comerţul exterior conformă, în totul, cu acestea.

La sfîrşitul acestei analize sumare a principiilor care domină materia noastră şi a practicii întreprinderilor romîne putem desprinde unele concluzii:

Organizaţiile noastre de comerţ exterior au totdeauna facultatea de a indica în contract sistemul juridic care-l reglementează.

Aceasta este regula primordială a sistemului nostru. În condiţiile coexistenţei paşnice, această regulă dă un impuls apreciabil schimburilor între state cu un sistem economic diferit.

Nu vom confunda însă sistemul nostru, conform căruia întreprinderile de stat pentru comerţul exterior pot să aleagă legislaţia căreia să-i supuie contractul, cu autonomia de voinţă. În paragraful următor vom încerca să arătăm deosebirile care, după părerea noastră, le separă.

Indicarea sistemului juridic pe care părţile îl aleg să reglementeze contractul trebuie să rezulte dintr-o clauză expresă în contract. Intenţia de a supune contractul unei legislaţii sau alteia, nu poate rezulta din analiza unor elemente cuprinse în însuşi contractul sau din împrejurările în care s-a săvîrşit contractul. O soluţie a arbitrajului de stat pentru comerţul exterior, care s-ar sprijini pe intenţia părţilor rezultînd din unele elemente ale contractului sau exterioare contractului, pentru a deduce că ele au înţeles să supună contractul unei instanţe sau anume comisii de arbitraj, ar fi din punct de vedere teoretic, o soluţie greşită.

Facultatea recunoscută întreprinderilor de stat pentru comerţul exterior de a alege sistemul juridic căruia să-i supuie contractul are numai un scop utilitar şi anume acela de a favoriza dezvoltarea comerţului nostru exterior, creînd posibilităţi de colaborare cu întreprinderi străine care, pentru un motiv sau altul, doresc să supuie contractul propriului lor sistem juridic. În condiţiile specifice ale relaţiilor comerciale internaţionale actuale, sistemul acesta, care oferă posibilitate de opţiune în privinţa legii aplicabile contractului, indiferent de locul încheierii, e sistemul cel mai suplu şi mai acceptabil.

El este aplicat de întreprinderile de stat pentru comerţul exterior în practica lor.

E foarte posibil, şi aceasta va depinde de multe lucruri, în primul rînd de împrejurările viitoare ale dezvoltării comerţului internaţional, de rezultatele practicii întreprinderilor de stat pentru comerţul exterior etc., ca viitorul cod civil sau viitoarea lege de drept internaţional privat, să fixeze liniile mari ale conexiunii contractelor de comerţ exterior cu un sistem juridic, adică să indice precis cînd un contract de comerţ exterior va fi reglementat de legea romînă şi cînd de legea străină şi de care anume.

Dar e tot aşa de posibil ca, din motivele arătate de noi mai sus, să rezerve un loc oarecare facultăţii de alegere a sistemului juridic

https://biblioteca-digitala.ro

pentru a da posibilitate întreprinderilor noastre de comerț exterior să încheie tranzacții cu întreprinderile din țările străine care, eventual, ar stărui să se aplice contractului legea străină, chiar în cazul în care locul de încheiere e în țara noastră.

O dovadă a tăriei cu care se impun considerațiile de acest ordin în materia noastră, o constituie art. 7 din Codul de procedură civilă R.S.F.S.R. Acest articol proclamă în mod imperativ legea locului de contractare, ca singura lege aplicabilă [12]). Ulterior apariției art. 7, acest sistem a fost modificat. Astăzi articolul sus citat nu mai reprezintă întregul sistem sovietic de rezolvare a conflictelor de legi în materie contractuală. Modificarea sistemului mai rigid al art. 7, în sensul unei mai mari suplețe, arată necesitatea de a ține seama în materie de comerț exterior și de elementul străin, și de aceea după o experiență mai lungă sistemul inițial al art. 7 cod. proc. civ. R.S.F.S.R. a fost modificat.

Prof. Lunț arată, făcînd bilanțul unei evoluții posterioare apariției art. 7 cod. proc. civ. (*op. cit.*, cap. XI, p. 267), că în mod neîndoielnic întreprinderile de stat pentru comerțul exterior pot alege, chiar atunci cînd încheie contractele în U.R.S.S., o altă lege căreia să-i supuie contractul. Iar în altă parte (*op. cit.*, cap. XI, p. 274), ne spune că comisia de arbitraj de la Moscova se conduce după voința manifestată în contract a părților cu privire la legea ce urmează a fi aplicată și pune în paranteză *lex voluntatis*, pentru a nu mai fi nici o îndoială că e vorba de posibilitatea de liberă alegere a legii. Prof. Lunț nu citează nici un text de tratat sau alt act normativ, așa încît rezultă că e vorba de o regulă desprinsă din practica întreprinderilor de stat pentru comerțul exterior care, ca și la noi, vor fi fost autorizate de Ministerul Comerțului Exterior să încheie contracte cu firmele străine, acceptînd aplicarea legii străine, chiar cînd contractele se încheie în U.R.S.S.

Alegerea sistemului juridic aplicabil contractului înseamnă siguranță pentru întreprinderile de stat și e deosebit de recomandabilă. Părțile care au ales legea aplicabilă contractului știu de la început care sînt regulile care reglementează raportul juridic și după care se va conduce arbitrajul de stat în cazul unui conflict.

Mai frecvente în practica noastră a comerțului exterior, sînt cazurile în care întreprinderile de stat nu-și manifestă voința în privința sistemului juridic aplicabil contractului. Contractele de comerț exterior utilizate de organizațiunile noastre nu au decît clauză de supunerea litigiilor care ar izvorî din executarea contractului unei anume comisii de arbitraj și anume comisiei de arbitraj a țării pîrîtului, dacă este vorba de raporturile dintre întreprinderile de stat pentru comerțul exterior a statelor de democrație populară.

În situația în care organizațiunea romînă în contractul încheiat nu a făcut, printr-o clauză expresă, alegerea sistemului juridic, în acest caz se va aplica de către Comisia romînă de arbitraj pentru comerțul exterior, chemată a judeca un atare litigiu, sistemul de drept cel mai com-

12) Art. 7 cod. proc. civ. R.S.F.S.R.: „Instanțele cercetînd actele și contractele încheiate în străinătate, vor lua în considerație legile în vigoare la locul întocmirii contractului sau actului, dacă acele contracte sau acte sînt permise de legile și convențiile încheiate de R.S.F.S.R., cu acea țară pe teritoriul căreia au fost încheiate".

https://biblioteca-digitala.ro

petent să reglementeze raportul juridic şi acesta va fi sistemul care are cea mai mare legătură cu contractul. Din mai multe legi în conflict, una va părea a fi cea mai îndreptăţită să reglementeze contractul.

În cazul cel mai simplu, al unui contract încheiat de o întreprindere de stat pentru comerţul exterior romînă cu o întreprindere străină, pe teritoriul statului străin respectiv, legea ţării străine va fi legea cea mai competentă ca fiind, în acelaşi timp, legea locului de încheiere şi legea naţională a uneia din părţile contractante.

Nu se poate primi părerea exprimată de unii autori, după care alegerea unei instanţe de arbitraj ar prezuma, în sistemul romîn, supunerea contractului legii ţării căreia îi aparţine acea comisie de arbitraj.

Acestea sînt liniile mari ale sistemului romîn în materia contractului, la care se poate referi arbitrul, în lipsă de texte, în legislaţia noastră.

Sistemul romîn se defineşte mai bine comparîndu-l cu autonomia de voinţă. În adevăr, la prima vedere, s-ar părea că sistemul practicat de întreprinderile de stat pentru comerţul exterior nu e altceva decît sistemul autonomiei de voinţă, întrucît în acest sistem contractanţii au posibilitatea să aleagă sistemul juridic căruia vor să-i supuie contractul încheiat.

Cu toate acestea, deosebiri de esenţă şi de detalii de reglementare, separă cele două sisteme.

Teoria autonomiei de voinţă a fost formulată, pentru prima oară, de jurisconsultul francez Dumoulin, în sec. XVI în Franţa. Spre finele sec. XVI şi la începutul sec. XVII, statul francez era unificat din punct de vedere politic, dar, dintre alte vestigii ale trecutului, producea multă nemulţumire împărţirea ţării într-un număr mare de regiuni cu cutume deosebite. Fărîmiţarea juridică a statului francez era un obstacol din cele mai importante în calea dezvoltării schimbului, din cauza nesiguranţei de care erau lovite contractele încheiate de părţi rezidînd pe teritorii cutumiare diferite. Un contract putea fi nul sau valabil după regiunea cutumiară unde se cerea executarea lui. E drept că în speţa cu ocazia căreia Dumoulin a formulat, pentru prima oară, teoria autonomiei de voinţă, e vorba de un contract de stabilire a regimului matrimonial, numai. Însă, dezvoltarea forţelor de producţie punea aceleaşi probleme pentru toate contractele în cadrul statului francez. Conform principiilor în vigoare la acea dată, ale teritorialismului feudal, u n act juridic, deşi valabil conform cutumei locului unde fusese săvîrşit, nu se putea executa, nici nu avea efect asupra bunurilor dintr-o altă regiune cutumiară, dacă nu era valabil, de asemenea, în conformitate cu cutuma de acolo. Aceasta, întrucît fiecare cutumă avea autoritate numai înlăuntrul graniţelor sale şi actele asupra oricărui bun aveau eficacitate, numai dacă erau făcute în conformitate cu regulile cutumei unde se găsea bunul. Astfel era înţeles teritorialismul cutumelor în societatea feudală.

Rolul originar al autonomiei de voinţă era de a crea un instrument cu ajutorul căruia să se înlăture dificultăţile izvorînd din existenţa a numeroase cutume pe teritoriul aceluiaşi stat. Dumoulin a scos reglementarea contractelor de sub imperiul cutumelor, arătînd că ele se bazează pe voinţa părţilor şi nu pe cutumă şi că, prin urmare, un contract

https://biblioteca-digitala.ro

nu e supus regulilor cutumiare ale regiunii unde e făcut, ci regulilor pe care voința persoanei înțelege să i le dea. Astfel, un contract făcut sub imperiul unei cutume are efect asupra unor bunuri care se găsesc într-o altă regiune cutumiară, chiar dacă nu e făcut conform regulilor acesteia din urmă.

Din momentul elaborării ei și pînă astăzi, teoria autonomiei de voință a mai îndeplinit și alte roluri, dar funcțiunea originară s-a menținut mereu. În prezent încă, autonomia de voință permite ocolirea inconvenientului provenind, pentru comerțul internațional al statelor burgheze, din multiplicitatea de sisteme juridice în lume. Dînd posibilitate părților să aleagă sistemul pe care îl preferă, se înlătură incertitudinea în privința legii aplicabile contractului și se permite de asemenea ca părțile să aleagă sistemul juridic cel mai conform cu interesele lor. Aceasta însă numai în cazul cînd părțile se folosesc de facultatea recunoscută lor de autonomia de voință, alegînd, printr-o clauză expresă în contract, sistemul juridic căruia vor să-i supuie contractul.

De la teoria autonomiei de voință se ajurge, în mod obligatoriu, în practica rezolvării conflictelor de legi privind contractele, la anumite consecințe. Părțile pot alege oricare dintre legislațiile în conflict sau altă legislație străină.

Dacă părțile nu-și manifestă voința, în privința legii aplicabile contractului, judecătorul pleacă de la ideea că o atare voință nu se poate să fi lipsit din contract și că ea există, tacit exprimată, și trebuie descoperită. Se caută ca în baza elementelor intrinsece sau extrinsece contractului, să se găsească voința prezumată a părților.

Deci, autonomia de voință înseamnă posibilitate de alegere nelimitată pentru părțile contractante și, în subsidiar, o putere de interpretare foarte largă, pentru instanțele judecătorești, putînd deveni arbitrară.

Sistemul romîn exclude autonomia de voință în sensul teoriei juridice burgheze. Întreprinderile de stat pentru comerțul exterior au personalitate juridică și o independență operativă necesară îndeplinirii scopurilor în vederea cărora au fost create, dar ele sînt organizațiuni de stat care desfășoară o activitate economică în domeniul comerțului exterior, avînd anumite sarcini de plan trasate, de îndeplinirea cărora răspund. Întreprinderile de stat pentru comerțul exterior nu pot avea autonomie de voință față de stat, ele bucurîndu-se numai de independența operativă necesară ducerii la bun sfîrșit a sarcinilor trasate.

Sistemul nostru de drept internațional privat, care permite alegerea legislațiunii aplicabile contractului (sistemul opțiunii), nu poate fi confundat cu autonomia de voință deși îndeplinește același rol de favorizare a dezvoltării comerțului internațional, înlăturînd însă arbitrarul la care poate duce autonomia de voință.

În ambele cazuri e vorba de o regulă care permite părților contractante să aleagă legea care va guverna contractele, ca și cum ar pune contractul sub imperiul ei. Se pare că în situația actuală a coexistenței mai multor sisteme juridice diferite, cu notabile diferențe de reglementare, sistemul acesta e menit să se mai bucure de multă favoare [13]). El se ba-

13) În acest sens L u n ț, *Drept internațional privat*, trad. dact. I.S.R.S. cap. XI, p. 253.

https://biblioteca-digitala.ro

zează pe necesitatea dezvoltării comerțului exterior în scopul întăririi legăturilor de colaborare între popoare.

Sistemul romîn, care permite întreprinderilor de stat pentru comerțul exterior să facă alegerea sistemului juridic aplicabil contractului, pleacă de la principiile și practica comerțului nostru exterior, enunțate mai sus. În scopul dezvoltării comerțului nostru exterior, întreprinderile de stat primesc dreptul de a supune contractele unei legi străine, dacă lucrul acesta este menționat expres în contract.

De aici următoarele consecințe:

Posibilitățile de alegere sînt limitate la sistemele juridice care se găsesc în conflict. Lucrul acesta decurge din scopul utilitar al regulii. Este firesc ca firma străină, necunoscînd bine dreptul romîn, să ceară aplicarea dreptului său propriu. Este fără interes să ceară aplicarea unui sistem juridic cu totul străin părților contractante. Desigur, nu trebuie să confundăm această situație cu alta vecină, bine cunoscută în dreptul internațional privat, cînd părțile introduc în contract, ca reglementarea internă a lui, un grup de reguli sau cazuri, dintr-o regiune care nu are legătură cu părțile contractante.

Dacă întreprinderile de stat pentru comerțul exterior nu fac uz de facultatea de alegere, arbitrii nu vor cerceta o voință care ar fi fost tacit exprimată. Se va constata absența alegerii și comisiunea de arbitraj va trece la rezolvarea conflictului de legi potrivit principiilor de drept internațional privat romîn, căutînd care e sistemul juridic cel mai competent să reglementeze contractul, întrucît are mai multă legătură cu aceasta.

Regula principală în sistemul sovietic de rezolvare a conflictelor de legi în materia contractelor este cuprinsă în art. 7 cod. proc. civ. R. S. F. S. R., cu următorul cuprins: „Instanța... va lua în considerare legile în vigoare la locul întocmirii actului sau contractului dacă aceste acte sau contracte sînt permise de legile și convențiile încheiate de R.S.F.S.R. cu acea țară pe teritoriul căreia au fost încheiate.

Deci, în primul rînd, unui contract i se aplică legea locului de contractare. Ulterior, s-a ajuns la concluzia că regula înscrisă în art. 7 este depășită de interesele dezvoltării comerțului exterior. De aceea s-a admis aplicarea dreptului străin contractelor de comerț exterior și în afara ipotezelor prevăzute de art. 7. Lucrul acesta rezultă din literatura sovietică de drept internațional privat. Prof. Lunț în manualul său (cap. XI p. 268) spune: „«Autonomia de voință» în alegerea legii și a jurisdicției este la noi recunoscută, în mod neîndoielnic, în privința actelor de comerț exterior, în măsura în care, prin alegerea legii străine, nu se încalcă vreuna din normele restrictive ale dreptului sovietic". Expresia de „autonomie de voință" e pusă între semnele citării, arătîndu-se că este vorba de ceva ce numai din punct de vedere formal poate fi numit așa.

Iar în același cap. XI (p. 268), autorul sovietic declară: „Nu pot exista îndoieli asupra dreptului pe care-l au societățile de comerț exterior ca o dată cu încheierea de acte în U. R. S. S. să stipuleze că drepturile și obligațiile părților din act sînt supuse legii sau jurisdicției străine".

Și, în fine, (cap. XI, p. 274): „Comisia de arbitraj pentru comerțul exterior se conduce după voința părților manifestată în contract cu privire la legile și uzanțele ce urmează a fi aplicate (lex voluntatis)".

https://biblioteca-digitala.ro

Nu ştim în baza cărui act normativ s-a modificat art. 7 din cod. proc. civ. R.S.F.S.R. Precizarea necesară nu rezultă din literatura juridică sovietică, în măsura în care am putut-o consulta direct. În orice caz, în sistemul sovietic spre deosebire de sistemul nostru, a doua regulă e subsidiară astfel încît, în principal, se aplică legea locului de contractare şi numai dacă părţile şi-au manifestat voinţa în privinţa legii aplicabile contractului, printr-o clauză expresă, (ceea ce se întîmplă mai rar) se aplică legea aleasă de părţi.

În principiu, orice reguli noi adăugate în tratate, acorduri sau convenţii internaţionale, pot modifica sistemul actual expus de noi.

În materia contractelor de comerţ exterior, dreptul romîn se găseşte într-o perioadă de început. Totuşi, după o practică de cîţiva ani, în care timp s-au pus bazele comerţului nostru exterior, era momentul să se ridice problema sistemului romîn de rezolvare a conflictelor de legi, chiar dacă nu se poate desprinde, dintr-o dată, o soluţie deplin satisfăcătoare.

Putem afirma, chiar, că o atare soluţie va fi totdeauna susceptibilă de îmbunătăţiri, fiindcă dezvoltarea comerţului nostru exterior va pune mereu probleme noi care vor modifica neîncetat vechile poziţii.

O operă valabilă, în acest domeniu, nu poate fi decît fructul unor eforturi repetate constînd în cercetări care se vor sprijini unele pe altele, folosind din plin şi în mod creator critica opiniilor exprimate mai înainte.

Catedra
de drept civil

СИСТЕМА РАЗРЕШЕНИЯ КОЛЛИЗИИ ЗАКОНОВ В ОБЛАСТИ ДОГОВОРОВ В ЧАСТНОМ МЕЖДУНАРОДНОМ РУМЫНСКИМ ПРАВЕ

Краткое содержание

В этой статье автор занимается исследованием румынской системы разрешения коллизионных вопросов в сфере договорных обязательств.

Румынская буржуазная юриспруденция пользовалась принципом „автономии воли" как исходным началом для разрешения коллизии по договорам с иностранным элементом.

В новых социальных и экономических условиях эта теория неприемлема. Исследуя практику румынских государственных предприятий внешней торговли в сфере заключения договоров, все наши высказывания можно свести к следующему: румынским предприятиям предоставляется выбор юридической системы при заключении договорных обязательств, однако с условием предусмотрения специальной оговорки в договоре.

Статья заканчивается сравнением румынской и советской систем разрешения коллизии.

LE CONFLIT DE LOIS EN MATIÈRE DE CONTRATS EN DROIT INTERNATIONAL PRIVÉ ROUMAIN

Résumé

L'étude des conflits de lois en matière de contrats présente une importance spéciale à l'heure présente, en considération du développement de notre commerce extérieur et de la consécration constitutionnelle du commerce extérieur comme monopole d'État.

https://biblioteca-digitala.ro

La législation civile roumaine, ainsi que les traités, conventions ou accords internationaux ne contiennent pas de dispositions concernant cette matière. Le système de l'autonomie de la volonté, admis par la jurisprudence et la littérature juridique d'avant la dernière guerre mondiale, n'est plus possible aujourd'hui.

Le monopole d'État du commerce extérieur est maintenant une règle constitutionnelle. Il est pratiqué exclusivement par des entreprises d'État, qui exercent sur les biens attribués par voie administrative un droit spécial de disposition, limité par les organes tutélaires de l'administration de l'État. L'entreprise n'est pas „autonome" par rapport à l'État. En matière de conflits de lois, il ne peut plus s'agir d'une véritable autonomie de la volonté. En outre, le principe de l'autonomie de la volonté dans sa forme classique, n'est plus compatible avec les nouveaux principes du droit roumain.

Le problème de la règle du droit international privé applicable en matière de contrat n'est pas encore résolu dans la jurisprudence et la doctrine roumaine.

L'auteur recherche un éclaircissement dans la pratique des entreprises d'État pour le commerce extérieur. Celles-ci contractent soit par formulaires - type propres, soit par formulaires présentés par les firmes étrangères. Les formulaires des entreprises roumaines ainsi que celles des firmes étrangères, ne contiennent pas généralement de clauses touchant la loi applicable au contrat. Le Ministère du Commerce Extérieur autorise les entreprises roumaines d'utiliser, dans leurs rapports avec l'étranger, les formulaires de certaines firmes étrangères, spécialement désignées par ordre ministériel. Quelques uns de ces formulaires étrangers portent des clauses relatives à la loi applicable au contrat. Donc, en pratique, on choisit quelquefois la loi.

La conclusion qu'on peut tirer serait la suivante :

Le système roumain admet le choix de la loi, nationale ou étrangère, applicable aux contrats. Au cas où l'entreprise n'use pas de la faculté du choix contractuel de la loi, les juges ou les arbitres, suivant les cas, n'ont pas le pouvoir d'interpréter une volonté qui n'a pas été exprimée (ce serait le système de l'autonomie de la volonté sous sa forme la plus pure) mais doivent faire régir le contrat par la loi qu'ils considèrent la plus indiquée.

Le système roumain présente donc des traits spéciaux en ce qui concerne le conflit de lois en matière de contrats, ce qui justifierait sa qualification comme système du choix limité de la loi applicable aux contrats.

https://biblioteca-digitala.ro